

TÓTH CSABA

Emlék-konstrukciók és félelem-víziók

Dóczi Virág festészetéről

TÓTH CSABA (1959) Vasszécseny

Lehet-e egyáltalán emlékeinket, félelmeinket képpé konstruálni, alakítani? Nem inkább emlék-rekonstrukcióknak és félelemkivetüléseknek kellene-e neveznünk az olyan jellegű festményeket, mint amilyeneket Dóczi Virág¹ létrehoz? Az üres vásznon, a fehér papíron a színek, a vonalak, a folatok és a felületek az emlékezés (és egyben a képalkotás) idejében valóság-narratívákká jegecesednek, tűnődései és a tépelődései traumatikus mélységekig hatolnak. Vitathatatlanul valamiféle komoly mágia részeseivé válunk, ha képei elé állunk, és hagyjuk magunkat a művek által megérinteni, megszólítani.

Mire kérdeznek rá ezek a drámaian költői művek? Nem is mi kérdezzünk immár, hanem a képek faggatnak minket. Mit látsz bennem? Mit olvasol ki belőlem? Hol a helyed (és az én helyem – a festő helye) a világban? Mi a lét-idő és mi a sors? Mi a múlt, mi a jelen és mi a jövő?

Oly talányosak ezek a festmények, mint az önfeledt gyermekrajzok, ahol az írni, olvasni nem tudó új ember (mert minden gyermek egy új ember) ugyanígy felteszi a kérdéseit a világnak. Illetve megfogalmazza (lerajzolja), rajzban elmondja állításait a jó és a rossz küzdelméről, a szép, az igaz és a jó hármasságáról, mit sem tudva még a Szentháromság titkáról, amit Szent Ágoston is egy gyermeki cselekedettel (a tenger kimerése) segít elképzelni, megérteni.

A gyermekség, az ártatlanság elvesztése, majd visszaszerzése az egyetlen hiteles alkotói magatartás, hisz a szív tisztasága (megtisztítása) kell hozzá. A gyermekrajz egy jelképi nyelv, ösztönös metaforikus képződmény, amit Paul Klee fedezett fel a modern képzőművészet, a 20. századi festészet számára, iskolát teremtve ezzel. Ennek az iskolának jelképes padjaiban ült a magyarok közül Vajda Lajos, Kondor Béla, Vaszkó Erzsébet, Karátson Gábor, majd később Dóczi László (1943–2012)² és Dóczi Virág is.

A képzőművészetiben a költői-drámai kép újrafogalmazásának története ez a Klee alapította iskola.

Dóczi Virág tehát ezt a gyermeki énjét tárja ki felénk, amikor felnőttkori érzéseit, a belső önmagát mutatja fel a gyermekrajzok közvetlenségével és tisztaságával. Ugyanakkor festészetének megközelítése elképzelhetetlen a Klee-i iskola és az abból kinövő festőművész édesapja, Dóczi László munkásságának ismerete nélkül. A művészettörténetben két nemzedék közti kapcsolat ritkán oly determinált, mint esetükben, amit akár a képi kontinuitás szinonimájának is nevezhetnénk (*Parazita*, 2012; *Festőállvány*, 2013; *Kilátás*, 2014; *Kinek az asztala*, 2014, *Szerelmi tán*, 2017). Emiatt indokolt tehát, hogy először pár mondatban összegezzük Dóczi László festészetének, életművének jellemzőit, összetevőit és jelentőségét.

A zalaegerszegi születésű Dóczi László ösztönösen és mindemellett patrióta módon választott magának mestert Vajda Lajos személyében. Persze Vajda festészeti génusza nem volt evidens az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején, amikor Dóczi László első festői próbálkozásain már túl volt. Ezt követően Pécsen szerzett rajztanári diplomát, ahol viszont Martyn Ferenc festészetének élő hatásával szembesülve hamar rátalált földijének, Vajdának varázserejű vonzására, és ezzel máris túllépett a látványelvűségen. Dóczi László a csonkán maradt vajdai életművet próbálta továbbvinni, befejezni, természetesen önmagára igazítva azt. Líraiságban, játékosságban, komolyságban és komorságban is méltó utódjává vált Vajdának. A néprajzi szál (Kárpát-medencei identitás) is ott bujkál végig mindkettőjük művészetében.³

„Munkáinak értékét még indulása éveiben olyan jeles szakember vette észre, mint Wilfried Skreiner professzor, aki a grazi Neue Galerie vezetőjeként akkoriban igen sokat tett a kortárs magyar művészet nemzetközi megismertetésében. »A szabadság, a fantázia, a színes atmoszféra világa ez, amelynek kiindulópontja a valósággal való eszmecsere, amelyet a művész megváltoztat, absztrahál és átértel-

DÓCZI VIRÁG (1973) Szombathely

DÓCZI VIRÁG, Kontyos, 2014

mez, amelyben jelentést kapnak a valóságból vett idézetek, láthatóvá válik egy titkokkal teli, egyben poétikus világ...« – írta Dóczyról. Világának kialakulásában döntő volt szülővárosa, Zalaegerszeg nagy szülőtte, Vajda Lajos életművének megismerése.”⁴ „Dóczy László művészete szellemi és vizuális rokona a szentendreieknek, és nagy hatással volt rá Paul Klee és Vajda Lajos festészete.”⁵

A festő leánya, Dóczy Virág is ezt a vajdai fonalat vette fel és viszi tovább, csupán ez utóbbi néprajzi szál kivételével. A rajz iránti vonzalma erősebb és meghatározóbb, mint édesapjáé, ebben talán szorosabban kötődik Vajdához. Ez a vonalérzékenység nála is strukturalista formákat vesz fel, mint Vajdánál, és ezáltal mindketten filozofikus mélységekhez érnek el (*Álomutazó*, 2011; *Táj*, 2011; *Fa*, 2013; *Vörös könny*, 2013). Dóczy Virág festészete az időbeli és térbeli koordináták miatt azonban több ponton is eltér az eddig említett előképektől.

A leomló vasfüggöny és az azt időben (de nem összefüggésként) követő digitális forradalom a magyar kortárs művészetben tektonikus változásokat idézett elő. Egy nemzedéknyi idő alatt Atlantiszként merült alá, süllyedt a multikulturalizmus tengerébe a közép-európai, Kárpát-medencei szellemi örökség. A gyorsan lezajló hagyományvesztés és a vele ellentétes irányú, „második felvilágosodásként” aposztrofált, az összeurópai tradíciót végleg felszámoló és az új népvándorlást legalizáló globalista anarchizmus új időszámítást nyitott Európában, ami eddig nem tapasztalt szociológiai és társadalom-lélektani krízist idézett elő.

Az ebből fakadó ösztönös szorongások és félelmek vetülnek ki drámai módon Dóczy Virág műveiben (*Utazás*, 2009; *Woods*, 2010; *Árnyak*, 2011; *Autonómia*, 2012; *Migráció*, 2012; *Cirkuláció*, 2012; *Mamma*, 2013; *Kiáltás*, 2013; *Növekedés*, 2013; *Immigrazione*, 2014; *Féreg I.*, 2017; *Féreg II.*, 2017).⁶ Ezek a munkák mind kompozícióban, mind képfelfogásban és felületmegmunkálásban eltérnek a vajdai kép-örökségtől. Habár Vajda utolsó, víziószerű szénrajzaival – ahol a dráma apokaliptikus méreteket ölt – mégis enyhe rokonságot mutatnak.

Ezzel a problematikával párhuzamosan felerősödik festészetében az európai identitás felmutatásának vágya és kényszere, amely stílárís elemekben ugyan erősebben kötődik az eddig tárgyalt közép-európai festészeti tradícióhoz (és ismét csak Vajdához is), azonban eszközhasználatban rezignáltabb és líraibb hangon jelenik meg (*Főnix madár*, 2011; *Harlekin*, 2011; *Hinta*, 2013; *Kontyos*, 2104; *Oops*, 2014; *Fény felé forduló*, 2015; *Az álmodozó*, 2017).

Dóczy Virág új, 21. századi életérzésében, új hangjában (az írásunk címében is megfogalmazott félelem-víziókban) azonban különbözik a vajdai, Kárpát-medencei modernizmustól, valamint apja, Dóczy László festészetétől. Ezzel válik karakteresen egyedivé munkássága, problémaérzékenysége napjaink társadalom-lélektani traumái iránt olyan érzelmi, hangulati és képi világot szakít fel benne, amihez hasonlóval ritkán találkozunk. Ez már vitathatatlanul a századunk európai végtragédiájának előszele, és művészetének drámain melankolikus új hangja, valódi kortárs művészet.

JEGYZETEK

¹ Dóczy Virág 1973-ban született Szombathelyen. 2011-ben diplomázott a Nyugat-magyarországi Egyetem Képi Ábrázolás és a grazi Művészeti és Rendezési Mesteriskola szobrász szakán. 2013-ban az utóbbiban festő szakos diplomát is szerzett. Mesterei Markus Wilfling és Erwin Talker voltak. Önálló kiállításai: 2013: Zadar – ZADArt Galerie; Felsőőr – D-art Galerie; 2014: Bukarest – Balassi Intézet; Marosvásárhely – Bernady Ház; 2015: Tallinn – Balassi Intézet; Katowice – Foyer Gallery; Kőszeg – Csillag Terem; St. Annaberg – ANNA Gallery; 2016: Jaworzno – Museum Miasta Jaworzno; Lisami – Magyar Kulturális és Tudományos Központ; 2017: Répcelak – Répce Galéria.

² Ebben a névsorban sokaknak ismeretlenül cseng Dóczy László neve. Néhány fontosabb írás munkásságáról: ZSÁMBÉKY Monika, *Katalógus-előszó*, Várgaléria, Lendva, 1978; HEITLER László, *Dóczy László, Kortárs Magyar Művészeti Lexikon*, I, 482–483.; P. SZABÓ Ernő, *Mindennapi látomásaink (Dóczy László festészete)*, Magyar Nemzet, 2003. május 22.; ZSÁMBÉKY Monika, *Balladák (Katalógus-előszó)*, Szombathelyi Képtár, 2004; MÉRAI Kitti, *Álom és Valóság (Dóczy László-emlékkiállítás)*, Új Művészet, 2013/6, 41.; KOSTYÁL László, *In memoriam Dóczy László*, Pannon Tükör, 2013/2, 101–103. Dóczy László 1968-ban diplomázott a pécsi Tanárképző Főiskola magyar–rajz szakán. 1973-ban újabb diplomát szerzett a Magyar Képzőművészeti Főiskola tanár szakán. Ettől az évtől nyugdíjba vonulásáig a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola rajz tanszékének a tanára. Önálló kiállításai: 1976: Szombathely – Tanárképző Főiskola; 1978: Vasvár – Helytörténeti Múzeum; 1987: Lendva – Várgaléria; Muraszombat – Városi Galéria; 1988: Szombathely – Médium Galéria; Bükkfürdő – Művelődési Központ; 1989: Sárvár – Városi Könyvtár; 1996: Szombathely – Művelődési és Sportház; 1997: Kőszeg – Csillag Terem; 2000: Bad Boll – Katolikus Akadémia; 2001: Szalónak – Vár; 2003: Szombathely – Médium Galéria; Szentgotthárd – Magtártemplom; 2004: Szombathely – Képtár; 2005: Zalaegerszeg – Városi Hangverseny- és Kiállítóterem;

2013: Szombathely – Képtár; Kőszeg – Művészetek Háza; Zadar – ZADArt Galerie; Felsőőr – D-Art Galerie; 2014: Bukarest – Balassi Intézet; Marosvásárhely – Bernady Ház.

³Mindezt bartóki örökségnek is nevezhetnénk.

⁴P. SZABÓ Ernő, *Mindennapi látomásaink*, Magyar Nemzet, 2003. május 22.

⁵MÉRAI Kitti, *Álom és Valóság*, Új Művészet, 2013/6.

⁶Grazban már a diplomamunkája is a migráció témájával foglalkozott. Mivel az alkotó jelen pillanatban is Ausztriában él, ahol más a migráció társadalmi valósága, mint Magyarországon, nem véletlen, hogy a téma hangsúlyos teret kap a munkásságában.

DÓCZI VIRÁG, *Vörös könny*, é. n.